

Even uw aandacht...

Deze 'smaakmaker' laat u toe kennis te maken met dit werk.

Dit tekstfragment mag niet gebruikt worden voor opvoering. Het mag niet worden gedownload, afgedrukt of verder verspreid.

Indien deze smaakmaker u bevalt, raden we u aan het volledige toneelstuk te ontlenen en te lezen voor u tot de aankoop van boekjes voor opvoering beslist.

Veel leesplezier!

DE LEEUW VAN VLAANDEREN

Toneelspel in drie bedrijven

door

FRANS DEMERS

Toneelfonds J. Janssens – Antwerpen

N 1223

OPVOERINGSRECHT

Het opvoeringsrecht wordt verkregen na aankoop van tenminste VIJFTIEN tekstboekjes bij de uitgever en na betaling van de verschuldigde opvoeringsrechten aan:

S.A.B.A.M.
Aarlenstraat 75-77
1040 Brussel

Na aankoop van het verplicht aantal boekjes krijgt men van de uitgever een aanvraagkaart die, degelijk ingevuld, minstens vier weken de opvoering(en) naar S.A.B.A.M. moet worden gestuurd.

Men is volgens de Auteurswet strafbaar als men gebruik maakt van gekregen, gehuurde, geleende of gekopieerde boekjes.

Wanneer men niet voldoet aan de hier opgesomde voorwaarden, worden de geldende opvoeringsrechten met 100% verhoogd.

Voor Nederland wende men zich tot:

I.B.V.A "Holland"
Postbus 363
1800 AJ Alkmaar.
info@ibva.nl

BELANGRIJKE OPMERKING !

Alle rechten voorbehouden. Iedereen die toestemming verkreeg het stuk DE LEEUW VAN VLAANDEREN op te voeren moet de naam van auteur *FRANS DEMERS* vermelden in alle publicaties die n.a.v. de voorstellingen verschijnen.

De auteursnaam moet onmiddellijk onder de titel vermeld worden, in een lettertype minstens half zo groot als dat van de titel, maar minstens twee keer zo groot als dat waarin de naam van de vertaler, regisseur en spelers wordt vermeld.

© Toneelfonds J. Janssens
www.toneelfonds.be

Niets uit deze uitgave mag worden verveelvuldigd en/of openbaar gemaakt door middel van druk, fotokopie, internet of op welke wijze ook zonder voorafgaande schriftelijke toestemming van de uitgever.

Frans Demers (J.M.Elsing)

De Leeuw van Vlaanderen

Toneelspel in drie bedrijven (acht taferelen)
naar de roman van Hendrik Conscience

Bekroond in de toneelwedstrijd, uitgeschreven door het
"Verbond van de Vlaamse Kultuurverenigingen van Antwerpen",
naar aanleiding van de honderdste verjaring van het
verschijnen van "DE LEEUW VAN VLAANDEREN".
Van de jury maakten deel uit: de hh. Joris Diels,
Dr.Théo DE Ronde, E.H.Michiels, Dr.R. Van Roosbroeck
en Gerard Walschap.

Verantwoording

Met het oog op een toneelbewerking van "De Leeuw van Vlaanderen" kunnen m.i. twee standpunten worden ingenomen. Wie het ene verkiest, neemt de roman van Conscience tot uitgangspunt en diept de sfeer en de feiten van 1302 uit. Wie uitgaat van het andere standpunt, zoekt gans de stof voor zijn stuk in de roman.

Gezien het opzet, de herdenking van de honderdste verjaring van het verschijnen van "De Leeuw van Vlaanderen", heb ik mij tegenover het werk gedragen, als tegenover dit van een levend auteur, die graag zijn boek zoo volledig mogelijk op de planken ziet verschijnen.

Mijn opzet is daarom geweest angstvallig het verloop van de roman te volgen en te bewerken binnen het kader van de waarachtige toneelwetten. Het is mij ook niet gewenst gebleken geschiedkundige vergissingen van de schrijver recht te zetten.

Kortom, ik heb getracht Conscience te dienen.

F.D.

Een paar algemene wenken

Toneelregisseurs geef ik de raad bij de eventuele montering van dit stuk een moderne stylering te betrachten voor wat decors en costumering betreft. Het komt er meer op aan de periode in welke "De leeuw van Vlaanderen" speelt, op sobere wijze te suggereren, dan haar in het leven te roepen door een verwarrenden vloed van détails en klatergoud. Ik ben de mening toegedaan, dat de beste resultaten te bereiken zijn met het gordijnenstelsel. Indien mogelijk late men én decors én costumes ontwerpen door een gespecialiseerd schilder.

Het voorgordijn blijve gehaald voor gans een bedrijf. Om de taferelen van elkaar te scheiden, bediene men zich van een veel lichter gordijn (met geel-zwarte motieven b.v.b.), dat achter het grote gordijn is opgesteld. In sommige gevallen mag zelfs dit kleine gordijn open blijven voor de overgang van de ene naar de andere spelfaze (derde bedrijf).

Ik beschouw de kwestie van decors, costumering en belichting als zeer belangrijk tot verhoging van de spektakulaire waarde van het stuk.

Een andere faktor van belang is: de muziek; primo als stemmingverwekkende inleiding en als verbindingsteken tussen de taferelen; secundo: als onderstreping van sommige spelfazes (zie nadere aanduidingen in de tekst). Daarenboven zijn sommige toneelen van het boek niet op de planken te verwezenlijken. Zij kunnen ten hoogste gesuggereerd worden. Daar ook zou de muziek diensten kunnen bewijzen.

Het weze mij veroorloofd dienaangaande de wens te uiten, dat geen gebruik zou worden gemaakt van moderne Vlaamse strijdliederen. Er zal wel een toondichter te vinden zijn, die de zeer oude liederen van onze stam tot een krans wil vlechten ter ere van Conscience's meesterwerk.(*)

Ik wens er tenslotte op te drukken, dat het mijn betrachting is geweest alleen op het gesproken woord beroep te doen om "De Leeuw van Vlaanderen" uit te beelden en Conscience te dienen.

(*) De ideale oplossing zou zijn een van onze toondichters bereid te vinden een speciale partituur te komponeren voor dit stuk.

Dramatis Personae

Gwijde van Dampierre, graaf van Vlaanderen, 80j.
Willem)
Gwijde van Namen)
Jan) zijn zonen
Robrecht van Bethune, de "Leeuw van Vlaanderen")
Machteld, dochter van Robrecht, ± 18 j.
Adolf van Nieuwland, 25 j.
Jan Breydel, deken van de Brugse beenhouwers
Pieter de Coninck, opperdeken van de Brugse wolwevers
Philippe de Schone, koning van Frankrijk
Johanna van Navarra, zijn vrouw
Charles de Valois, zijn broeder
Diederik de Vos, Vlaamse ridder
Meester Brakels, gewezen deken van de wolwevers
Johannes van Gistel, groot-tolmeester van Brugge
Vlaamse ridders, w.o.: Roegaert van Expoele, Jan van Renesse,
Wouter van Maldeghem en Jan Borluut
Franse edellieden, waardigheidsbekleders, soldeniers,
bedienden, wethouders, leliaarts, ambachtslieden, wapenknechten,
schildknappen, een priester, heelmeeester Rogaert, een monnik,
een heraut, een burger, een kastelein, een landman en zijn vrouw

EERSTE BEDRIJF

Eerste tafereel: Op het slot van Wijnendaal

Een zaal op het slot van Wijnendaal. Achterwand: deur, uitgevend op binnenplein; vensters. Linkerwand: deur, leidend naar een grote vergaderzaal. De rechterwand is gedeeltelijk ingenomen door een open haard, waarbij een zetel voor de oude graaf. Ergens een laag rustbed.

Als het doek opgaat bevinden zich op het toneel de oude graaf en Charles de Valois. De graaf van Vlaanderen zit, ietwat in elkaar gedoken, in zijn zetel en staart in het vuur van de brandende haard. Nevens hem staat Charles de Valois, die zich de handen warmt boven het vuur en zelfs af en toe een blok hout verlegt.

Gwijde (met doffe stem. Een begonnen gesprek voortzettend):
... mijn dochter zit gevangen te Parijs en Vlaanderen, het erfgoed van mijn zonen, is in uw handen overgegaan.

de Valois: Wat zegt ge dat bitter, graaf. Als het in mijn macht lag ...

Gwijde (hem onderbrekend): Ik weet het en ik dank U. Als de kroon van Frankrijk door u gedragen werd en niet door uw broeder...
(met een zucht) dan, ja dan zou ik de toekomst niet zo somber tegemoet zien.

de Valois (na een aarzeling): En toch verdient Philippe le Bel de haat niet, die gij hem toedraagt!

Gwijde: Op mijn leeftijd is er in het hart geen plaats meer voor haat, mijnheer de Valois.

de Valois: Ik geef u de stellige verzekering, dat Philippe van een goede inborst is. Hij heeft alleen maar een zwak karakter... en ondergaat slechte invloeden.

Gwijde (schamper): Die van Johanna van Navarra!

de Valois: Onder meer. (na een poosje) Met al de eerbied aan mijn koninklijke schoonzuster verschuldigd, keur ik de wijze af, waarop zij uiting geeft aan haar gevoelens jegens het Huis van Vlaanderen.

Gwijde (bitter): Mijn arme Philippa weet er iets van.

de Valois: En toch ken ik een middel om haar te verlossen en om wellicht ook uw graafschap te redden.

Gwijde (ongelovig glimlachend): Ik geloof niet meer aan sprookjes.

de Valois: Er is ook geen kwestie van sprookjes. Als ik deze middag niet mee op jacht ben gegaan, is het omdat ik met u alleen wou blijven om u een weldoordacht voorstel te doen.

Gwijde: Maar ik wil toch alles wagen, alles ... om wat ik verloren heb terug te winnen.

de Valois (na een ogenblik): Zoudt gij bereid zijn een knieval te doen voor mijn broeder?

Gwijde: Een vernedering! En wat zou het baten?

de Valois: Als gij de moed hebt, vergezeld door uw zonen en ridders, tot hem te gaan en hem trouw te beloven dan, ik ben ervan overtuigd, is het pleit gewonnen.

Gwijde (ontmoedigd): Gij overschat de goede aard van Philippe le Bel... en gij onderschat de slechte aard van Johanna. Vergeet gij dan, dat het naar aanleiding van een dergelijke stap is, dat mijn dochter met geheel haar gevolg werd gevangen gezet. (zuchtend) Het zou ons precies eender gaan.

de Valois: En als ik met mijn persoon borg sta voor uw behouden terugkeer in Vlaanderen?

Gwijde (het hoofd oprichtend): Zou u dat voor ons over hebben?

de Valois: Meer dan dat. Ik zal u vergezellen. (gaat nevens de graaf zitten en grijpt zijn hand). Er biedt zich een uitzonderlijke gelegenheid aan: over een paar weken vertrekt mijn broeder naar Compiègne om er open hof te houden. Als gij hem daar met uw gevolg te voet gaat vallen, zal hij niet hardvochtig zijn.

Gwijde: Wat gij mij daar voorspiegelt is te schoon om waar te kunnen zijn, mijnheer de Valois.

de Valois: Gij hebt bij die knieval niets te verliezen, graaf, en ik geef u mijn eerewoord dat gij met de uwen ongehinderd Frankrijk zult verlaten.

Gwijde: In dit geval ben ik bereid uw raad te volgen. (Buiten weerklinkt geschal van jachthorens en spoedig daarop hoort men getrappel van paarden). Hoe moet ik u bedanken!

de Valois: Ik wil van geen dank horen. Ik beschouw het als mijn plicht aan u en de uwen goed te maken al wat u door de mijnen werd misdaan. (naar buiten starend) Daar hebben we de jagers terug. Zij lijken wel erg opgewonden.

Gwijde (begeeft zich eveneens naar het venster): De buit zal de moeite waard zijn.

de Valois: De aanwezigheid op uw slot van verscheidene Vlaamse ridders, zal u toelaten spoedig een beslissing te nemen, graaf. Wij hebben geen tijd te verliezen.

Gwijde: Ik zal ze dadelijk laten roepen om hun oordeel in te winnen, want het recht te bevelen heb ik niet meer.

(De deur aan de achterwand gaat open en Machteld treedt binnen: een lieve, blonde verschijning. Zij maakt de indruk helemaal ontredderd te zijn en loopt dadelijk naar haar grootvader)

Machteld: Grootvader, er is iets vreselijks gebeurd: vader heeft met mijnheer de Chatillon getwist in het woud en nu vechten ze met elkaar.

de Valois (ontstemd): Ik heb de Chatillon nog zo op het hart gedrukt alle onenigheid te vermijden.

Machteld (huilend bijna): En Adolf heeft het voor vader tegen mijnheer de St.Pol opgenomen.

Gwijde: Mijn oudste zoon kon geen geschikter ogenblik uitkiezen om de neef van Johanna van Navarra te lijf te gaan. Als dat slecht verloopt, kunnen wij onze plannen wel opgeven, mijnheer de Valois.

Machteld: Voor vader vrees ik niet, maar ik ben bang voor Adolf. Hij is toch helemaal niet gewoon met het zwaard om te gaan. Grootvadertje, doe toch iets om hem te redden... doe toch iets!

Gwijde (haar in de armen nemend): Laat mij de zaak met mijnheer de Valois bespreken, kindje. Ik beloof u dat wij zullen doen wat in onze macht ligt. Wees zoo lief uw oom Willem te vragen zonder verwijl hierheen te komen.

Machteld (buigt voor de Valois... af deur links)

de Valois: Voor de lieve Machteld is de zaak eenvoudig: zij gelooft in de overwinning van haar vader en zij vreest voor Adolf. Andere beslommingen zijn haar vreemd. De jonge Adolf van Nieuwland ligt haar wel nauw aan het hart, graaf.

Gwijde: Hij behoort tot een oud, adellijk geslacht uit Brugge en werd in het huis van mijn oudste zoon opgevoed. Machteld houdt van hem als van een broeder.

de Valois (glimlachend): Laten wij hopen dat God in die vechtpartij de hand boven het hoofd van Adolf van Nieuwland houdt, speciaal ter intentie van Machteld, alhoewel het jammer zou zijn, moest de Chatillon iets ernstigs overkomen.

Gwijde: Het zou vreselijk zijn.

de Valois: Persoonlijk houd ik niet van hem. Hij is niet alleen een neef van Johanna, maar tevens haar vertrouweling.

Gwijde: Zou het te laat zijn om tussenbeide te komen?

de Valois: Het is zo helemaal tegen de gebruiken in.
(De deur links gaat open. Op: Willem, vergezeld door Diederik de Vos. Terwijl de deur opengaat hoort men geroezemoes van stemmen)

Willem: Mijnheer de Valois, vader, het spijt ons zeer wat gebeurd is. Diederik kan getuigen, dat wij gepoogd hebben tussenbeide te komen... maar gij kent het opvliegend karakter van Robrecht en de uitdagende aard van de Chatillon.

de Valois (tot Diederik): Hoe is het geschil ontstaan, mijnheer de Vos?

Diederik: Tijdens een rustpoos in het woud maakte graaf Robrecht een zinspeling op het gedrag van de Franse koningin, de Chatillon heeft hem daarop beledigd. De rest kunt ge raden.

Gwijde: Waar moest dit tweegevecht plaats vinden?

Willem: Bij de vijvers, achter het slot.

de Valois: Goed ik zal tot daar gaan. (tot Gwijde) Morgen vroeg moet ik met mijn gevolg verder, graaf. Wat er ook moge gebeuren, het blijft zoals wij hebben afgesproken.

Willem: Zal ik u vergezellen?

de Valois: Nee, dank u.

Willem (laat de Valois buiten)

Diederik (zo spoedig de deur gesloten is, tot Gwijde): Genadige heer, als ieder Vlaams edelman het bloed van uw zoon Robrecht in de aderen had, zouden de Franse sinjeurs het hier niet lang volhouden. Ik ben overtuigd dat monsieur de Chatillon een goed lesje van hem heeft bekomen.

Gwijde: Ik hoop van niet, Diederik.

Willem: Wat is er tussen u en de Valois gebeurd, vader?

Gwijde: Iets van buitengewoon belang, mijn zoon. De man, die daar buiten gaat, heeft een hart van goud.

Willem: Daaraan zal wel niemand twifelen.

Gwijde: Hij wil mede alles in het werk stellen om Philippa uit haar kerker te verlossen en om mij opnieuw aan het hoofd van Vlaanderen te plaatsen.

Willem: Ongelooflijk!)
) te zamen

Diederik: Merkwaardig!)

Gwijde: En toch is het zo.

Willem: Hoe zal dit wonder zich voltrekken, vader?

Gwijde: Mijnheer de Valois geeft de oude graaf van Vlaanderen de raad, zich, vergezeld door zijn leenmannen, naar Frankrijk te begeven om een knieval te doen voor de koning.

Willem: Het zou ons kunnen vergaan zoals de arme Philippa, vader.

Gwijde: Dat zijn ongeveer de woorden, die ik tot Charles de Valois heb gezegd. Maar de zaak zit zo in elkaar: Philippe le Bel houdt eerlang open hof te Compiègne. Johanna van Navarra zal te Parijs blijven en de broeder van de Franse koning staat met zijn eer borg voor onze vrijheid. Dit alles werd mij daareven derwijze bevestigd, dat ik bijna overtuigd ben van een verstandhouding tussen de twee broeders.

Willem: Dat stelt de zaak inderdaad in een gans ander daglicht.

Gwijde: Welk is uw indruk, Diederik?

Diederik: Ik stel geen vertrouwen in de schone woorden van de Valois.

Gwijde: Maar Diederik, de broeder van de koning heeft mij zijn woord verpand! En meer dan dat, hij zal ons vergezellen.

Diederik: En toch vrees ik, dat wij als ratten in de val zullen lopen.

Gwijde: Zodat gij verkiest mij niet te vergezellen?

Diederik: Ik zal met u gaan, heer graaf, 't is eender naar waar, zelfs naar de hel als 't moet, maar vangen zal men mij niet, zo waar mijn naam Diederik de Vos is.

Gwijde: Laat ons deze kwestie samen met de andere Vlaamse ridders uitmaken. Waar bevinden die heren zich op dit ogenblik?

Willem: In de grote vergaderzaal hiernaast, vader.

Gwijde: Ik wens hen toe te spreken - (stapt in de richting van de deur links. Op dit ogenblik verschijnt, langs de deur van de achtergrond, Robrecht van Bethune. Hij is in strijdgewaad en moet, tenminste bij benadering, de indrukwekkende gestalte hebben, hem door Hendrik Conscience toebedacht. Robrecht is zeer opgewonden. Hij loopt tot bij zijn vader)

Robrecht: Vader, ik heb daareven een gesprek gehad met Charles de Valois en daaruit afgeleid, dat het in uw bedoeling ligt naar Frankrijk te reizen om een knieval te doen voor de koning. Ik zou gaarne ...

Gwijde (hem onderbrekend): En ik zou gaarne willen beginnen met u een vraag te stellen. Hoe is dit onzinnig tweegevecht geëindigd?

Robrecht: Goed voor de Chatillon, slecht voor Adolf.

Gwijde: Dat is mij een opluchting.

Robrecht: Ik had graag het tegenovergestelde gewild. De Fransman heeft zijn zwaard op de helm gekregen en is bewusteloos neergestort. Ik denk dat hij het er met enkele dagen schele hoofdpijn zal van afbrengen. De jonge van Nieuwland werd in de borst getroffen en is zwaar gewond. Meester Rogaert legt een voorlopig verband en zal hem dan naar hier laten brengen.

Gwijde: Ik vind het vreselijk jammer dat de Valois niet op tijd is gekomen om dat bloedvergieten te voorkomen. (zucht) Het is nu eenmaal gebeurd. (op een andere toon) Willem en Diederik zullen mij naar Frankrijk vergezellen en ik zal dadelijk in de grote zaal spreken tot de overige ridders. Het gaat hier om de verlossing van uw zuster en opdat wij opnieuw aan het hoofd van ons land zouden worden gesteld.

Robrecht (scherp): Ten koste waarvan, vader?

Gwijde: Ten koste van een knieval, die gij en onze vrienden met mij voor Philippe de Schone zullen doen.

Robrecht: Dat vind ik een vernederende beslissing, vader.

Gwijde: Het is niet voor mezelf dat ik tot die stap besloten ben, Robrecht. Mijn taak op deze wereld is bijna ten einde. Ik wil uw erfgoed redden.

Robrecht: Ik wens het niet te bekomen tegen dergelijke losprijs.

Gwijde: En voor Philippa doe ik het.

Robrecht: Philippa zal de eerste zijn om mijn zienswijze te deelen.

Gwijde (na een ogenblik): Luister, mijn zoon, ik waardeer uw houding zeer, maar mijn besluit staat vast en ik eis uw onderwerping. Gij zult mij vergezellen.

Robrecht: Gij kunt mij dwingen u te vergezellen, vader, maar knielen doe ik alleen voor God en voor u en zeker niet voor de Franse koning, die een valsemunter is en een meinedige.

Gwijde: Voorlopig zal ik u niet méér vragen. (af, vergezeld door Willem)

Robrecht (met gekruiste armen, na een poosje): Wat denkt gij van die geschiedenis, Diederik?

Diederik: De knieval en de vernedering vind ik niet zoo erg. Het ergste is dat ik niet geloof in de vergevingsgezindheid van Philippe de Schone.

(Op dit ogenblik gaat de deur van de achterwand open en wordt Adolf van Nieuwland op een berrie binnen gedragen, gevolgd door heelmester Rogaert. De bedienden leggen de gewonde met omzichtigheid neer op het rustbed en verwijderen zich dan. De heelmester is een tijdje bezig met van Nieuwland, terwijl Robrecht en Diederik bij hem zijn komen staan. Dan verwijderen de drie mannen zich van het ziekbed en treden meer naar de voorgrond. Ze spreken zacht met elkaar)

Robrecht: Uw indruk, meester Rogaert? (bemerkend dat de heelmester aarzelt) Ik vraag u naar de waarheid.

Meester Rogaert: Hij heeft een diepe wonde in de borst gekregen, edele heer, maar het hart is niet geraakt. Hij heeft veel bloed verloren. Ik heb de wonde gezuiverd en met een goede zalf bestreken. Ja, wat zal ik zeggen, mijnheer van Nieuwland is jong en zijn gezonde natuur kan de bovenhand halen. Maar toch is het zeer erg.

Machteld (op langs deur links. Werpt zich in de armen van haar vader, schier huilend): Is dat niet vreselijk, vader!

Robrecht: Maar kind, bedaar toch.

Machteld: Hij mag niet sterven, vader, hij mag niet sterven.

Robrecht (werpt een blik in de richting van de zieke, die even beweegt): Er is toch geen kwestie van sterven, Machteld. Maar gij moet trachten uw zenuwen te bedwingen; dat zal Adolf ten goede komen.

Machteld (doet een krachtsinspanning om zich te bedwingen): Welk noodlot hangt boven ons hoofd, vader? Adolf is zwaar gewond en in de grote zaal hoorde ik grootvader spreken van een reis naar Frankrijk met u en de anderen.

Robrecht (haar hoofd tegen zijn borst vleiend - streelt haar lokken): Grootvader wil het zo, kindje. Maar wij komen spoedig terug. Gij zult hier blijven.

Machteld: Alleen?

Robrecht: Gij zult Adolf verplegen. Wie zou dat beter kunnen dan gij? (richt haar hoofd op. Tot de heelmeeester) Nietwaar, Meester Rogaert?

Meester Rogaert (knikt glimlachend)

Robrecht: Wilt gij die taak op u nemen?

Machteld: Ik zal hem dag en nacht verzorgen.

Robrecht (knipogend tot Diederik): Dat zal wel niet nodig zijn. Meester Rogaert zal u vertellen wat gij moet doen... en straks spreken we verder, want grootvader wacht voorzeker met ongeduld op ons.
(Terwijl Robrecht en Diederik de Vos links verdwijnen wendt Machteld zich tot meester Rogaert)

Machteld: Kan ik iets doen voor hem, Meester Rogaert?

Meester Rogaert: Met uw hulp, edele jonkvrouw, kan hij niet sterven. (Hij leidt haar tot bij het rustbed en legt de vinger op de mond. Zij staan daar een poosje. Dan fluisterend): Ik ga nog een paar medicamenten halen en zal u dan enkele aanduidingen geven. (Hij verwijdert zich langs de deur van het achtergrond)

Machteld (buigt langzaam het hoofd voorover, staat daar een poosje en fluistert dan): Adolf... (zij maakt een gebaar, maar durft hem niet aanraken. Het is of zij weent) Adolf ... ik zal u genezen... (poosje) Niet weggaan... Laat mij niet alleen... Hoort gij me niet? Ik smeeek er u om, blijf leven voor mij... Het is of ik nu maar pas weet wat gij voor mij al die jaren geweest zijt...

Adolf van Nieuwland (maakt een zwak gebaar met de hand en zucht): Het is alsof ik muziek hoor ... een heerlijke, verre melodie... (Van dit ogenblik af ruist er stemmige muziek van achter de schermen. Deze muziek speelt tot het doek valt)

Machteld: Adolf, ik dank u voor de zon, die gij in de donkere gangen van dit slot hebt gebracht. Ik dank u voor de liederen en de gedichten, die gij mij hebt geleerd (poosje). Voor uw goedheid dank ik u... en voor uw liefde... (legt het hoofd op het rustbed en fluistert) Blijf leven voor mij, Adolf!
(Poos. Muziek. Plots klinkt tot op het toneel door het gejuich van vele stemmen, die in de vergaderzaal roepen: "Heil de Graaf van Vlaanderen" ... Machteld richt verschrikt het hoofd op, terwijl het doek zakt op een breed muziekakkoord)

Tweede tafereel: Te Compiègne, in de gehoorzaal van Philippe le Bel

Een grote zaal met een verhoog, waarop een troon met twee zetels, rechts van het toneel.

Links: brede opening uitgevend op andere zalen.

Een wenk: geen enkele versiering, niets in de zaal; de wanden zijn aangeduid door gordijnen. Bij of boven de troon: Franse leliën.

Als het doek opgaat blijft het toneel even ledig; dan ziet men een waardigheidsbekleder verschijnen, die Graaf Gwijde binnenleidt, gevolgd door de Vlaamse edellieden. "Die excellente Cronicke" gewaagt van 50 edellieden - aan dit getal hoeft de regisseur zich niet te houden. Deze kwestie dient geregeld, rekening houdend met het toneel en de mogelijkheid van goede figuratie.

De Waardigheidsbekleder (met een gebaar): De heren van Vlaanderen zijn op tijd. Wil het hen behagen even geduld te hebben? (buigt en verdwijnt)
(De Vlaamse ridders komen de zaal binnen en kijken bedrukt. Gwijde is omringd door Robrecht, Willem, Wouter van Maldegheem en Roegaert van Expoele)

Roegaert van Expoele (de woorden van de Waardigheidsbekleder napratend): Behagen ... Behagen. Het wil mij behagen vast te stellen dat er hier iets hapert.

Robrecht: Wat bedoelt ge, Roegaert?

Roegaert: Ik weet niet, ik kan mij natuurlijk vergissen, maar de ontvangst lijkt me eerder koel en niet in harmonie met de milde stemming van de koning.

Willem (tot Gwijde): Ik heb het u daarstraks nog gezegd, vader, dat er iets veranderd is in de houding van de Fransen. Gisteren waren zij beleefd en voorkomend. Vandaag is er iets gedwongen in hun optreden.

Gwijde: Hecht geen belang aan dergelijke oppervlakkige tekenen. Ik zal toch wel weten hoe het zit. Ik ben toch in voor-onderspraak bij Philippe le Bel geweest. Ik heb toch uit zijn mond vernomen, dat het verleden vergeten is. Bedenk, dat wij hierheen gekomen zijn om ons te onderwerpen en niet om een overwinning te vieren.

Robrecht (bitter): Een zeer juiste opmerking, vader!

Gwijde (streng): Gij weet wat ik van u verwacht, Robrecht.

Wouter van Maldegheem: Voorzichtig, daar komt iemand.

Robrecht: De toeschouwers van deze schone komedie. (in kleine groepjes komen Franse ridders, waardigheidsbekleders en zelfs een paar prelaten de zaal binnen en gaan zich opstellen bij de achterwand. Men late al deze personen gedempt met elkaar spreken. Tenslotte verschijnt Charles de Valois, vergezeld door een oude, gebogen pelgrim. In tegenstelling met de overige Fransen,

naderen zij de Graaf van Vlaanderen. Op Charles de Valois' gelaat staat kammernis te lezen)

de Valois (reikt de Graaf van Vlaanderen, zijn zonen en een paar ridders de hand): Ik groet u, mijne heren.

Robrecht (terwijl hij de hand drukt van de Valois): Dit is dan het grote ogenblik, mijnheer de Valois.

de Valois: Wat er ook gebeure, ik zal mijn woord houden. (tot Gwijde) Ik heb hier een heilig pelgrim bij mij, die het als een grote eer beschouwt met u en de uwen te mogen kennis maken, graaf.

De Pelgrim (met een gemaakte stem): Heren van Vlaanderen, ik kom van het Heilige Land, tot waar de roem van uw volk is doorgedrongen. (Met gewone stem, deze van Diederik de Vos) En ik hield er aan U te begroeten, al had ik dat liever ergens anders gedaan, dan in dit hol.

Robrecht (verbaasd) Diederik de Vos!

Gwijde: Wat betekent deze vermomming, Diederik?

Diederik (legt de vinger op de mond): Heb ik u niet gezegd, heer Graaf, dat ik u zou vergezellen... al ware het naar de hel ... Helaas, was het maar de hel in plaats van deze muizenval,

Gwijde: Nu begrijp ik waarom gij sedert een paar dagen spoorloos verdwenen zijt.

Diederik: Ik wil u dienen met hart en ziel ... maar ook met het lichaam. Daarom wens ik mij niet te laten vangen.

Gwijde: Gij hebt u nodeloos ongerust gemaakt, goede vriend. Er is iets gebeurd, wat gij niet weet; ik heb de koning reeds gezien. Vlaanderen is gered.

Diederik: Er is nog iets anders gebeurd, edele Graaf, iets wat gij niet weet: Johanna van Navarra is hier gisteravond aangekomen.

Gwijde (ontsteld): Dat ... dat is niet waar!

Diederik: Helaas ... (tot Robrecht) Het werk van ons aller vriend: de Charillon.

(Op dit ogenblik verschijnt een heraut links in de deuropening en roept: "De koning en de koningin".

Philippe le Bel en Johanna van Navarra doen hun intrede, voorafgegaan door twee schildknappen, die de banieren van Frankrijk en Navarra dragen. Ze zijn gevolgd door enkele hoge officieren, die achter de troon gaan staan, terwijl de schildknappen aan weerszijde van de troon plaats nemen.

Al de aanwezigen hebben eerbiedig het hoofd gebogen terwijl de koning en de koningin voorbij stappen en plaats nemen op de troon. Na enkele ogenblikken treedt Charles de Valois tot bij zijn broeder, knielt, richt zich op. Johanna van Navarra fluistert iets aan het oor van haar man, waarop deze een teken doet aan zijn broeder. Charles de Valois keert zich naar de Vlaamse ridders en leidt de oude Gwijde tot bij de troon, waar deze op een kussen neerknielt. Al de Vlamingen zijn mee vooruit getreden en eveneens geknielt, op uitzondering van Robrecht van Bethune, die zich heeft teruggetrokken en plaats heeft genomen bij de Fransen. Daar ook